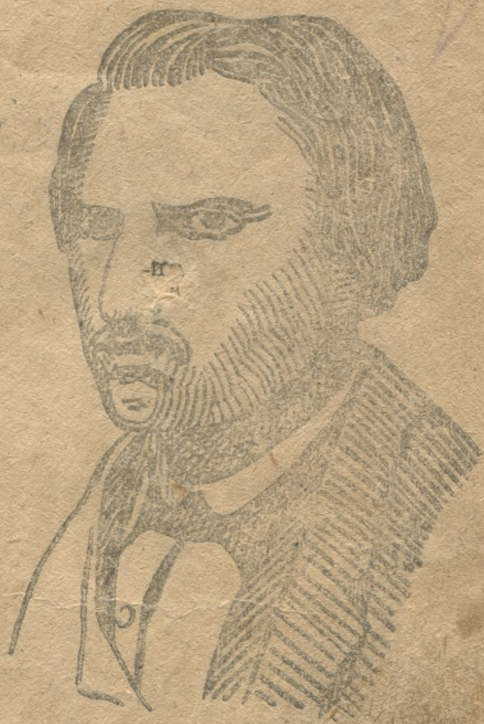

Pk 84(45K2)5-5
P 83

Степан Руданський.

ФФ 7968

Рк 84(МУКР)5-5

Р83

1103217

Харьковский областной
интервенционный
музейный фонд
на Слобожанщина

Степан Руданський.

(1830—1873).

Син священика з села Хомутиці, Винницького повіту на Поділля, Степан Руданський уславився своїми творами, серед яких головне місце займають його „Співомовки“ й пісні.

Вартість їх полягає в тому, що складені вони щиро народньою мовою. Сюжети для них Руданський позичав у народа і повертав йому вже обробленими в надзвичайно принадних художніх формах.

Творчість Руданського так сплелася з творчістю народа, що важко сказати, де в його писаннях кінчається народнє і починається індивідуальне авторство.

Його „Співомовки“ пересипані влучними народніми висловами і насичені тим здоровим гумором, який являється властивістю українського народу. Багато пісень Руданського, ще за життя його розійшлося поміж народом і по цей час співається. І на жаль співаки не знають, хто склав ту чудесу пісню, що так захопила їхню істоту. Це доля багатьох талановитих творців, а особливо в нас на Україні.

Руданський за дитячих років кохався в рідній мові; кращими приятелями в нього були батьківські наймити, з якими він крадькома просиджував чудові літні вечори, слухаючи їхні оповідання й пісні. Частенько доводилось і сонце зустрічати за ними розмовами.

За таку поведінку батько гнівався на сина-панича, що заводив компанію з селянами. І коли Руданський-юнак повертався з семинарії на літо додому, то за вживання української мови і за товаришування з селянами між ним і батьком повставали гострі суперечки. Батько ніяк не міг погодитись, що його син, майбутній священик, приятелює з „хлопами“.

Але молодий Руданський стояв твердо на своєму, він був зачарований народною поезією, і ніяка сила не могла одірвати його чулу душу від неї.

Забороняли вживати рідну мову і в семинарії, доводилось часами ховатись від товаришів-шпіонів, що виказували „кому слід і куди слід“.

З приводу цього він писав в листові до свого брата: „Заказують мені мою рідну мову, не слухає батько мої мови,—за те може мене і по смерті послухають штирнадцять мільонів моїх їдномовців“.

Після семинарії Руданський подався до Петербургу вчитись на лікаря. Звідти він уже не приїсдив до батька на літо, а ставав до якихось панів за навчителя до дітей і виїздив з ними на село коло Петербургу, аби заробити собі на зімку грошей. Та як

видко того, що він заробляв вистарчало не на багато, і бідолашньому юнакові доводилось ледве животити. В одному віршові своєму „Студент“, він змальовує своє напівголодне життя, а воно було дійсно таким, приходилось по два місяці не їсти гарячої страви.

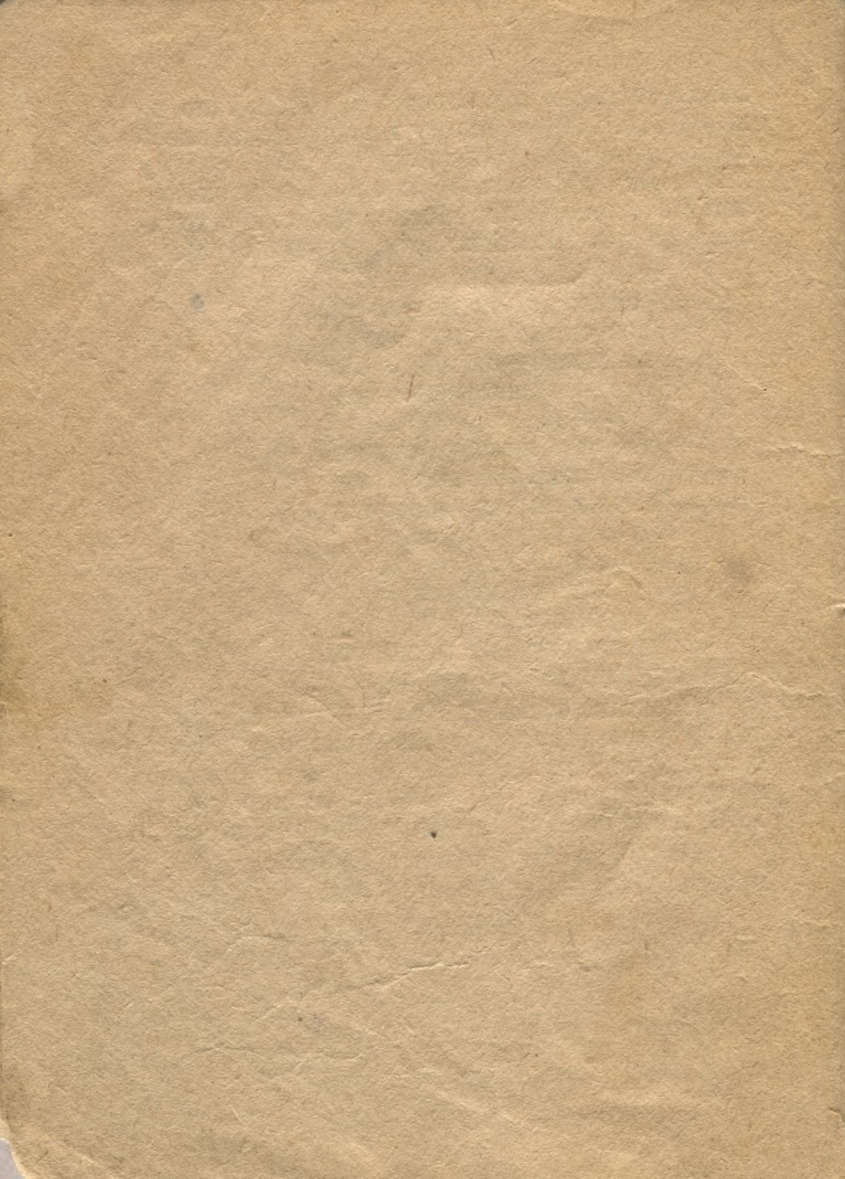
• • • • •
„В снігах на бік похилились
Двоє скривлених дверей...
І на право—старій бабі
Смерть підписує патент,
А на ліво без копійки
Б'ється з нуждою студент.
Зима люта. Вітер свище
Сніг по вікнах брязкотить.
Мороз душу обіймає,
Мороз тіло кам'янить.
А у хаті на постелі
У сурдуті і плащу
Сидить студент медицини
Другий місяць без борщу“

Ось такі обставини спричинилися тому, що Руданський, потративши замолоду багато сил, підупав на здоров'я і, не витримавши наступу хвороби, передчасно помер року 1873, не проспівавши багатьох своїх пісень.

Поховано Руданського в Ялті, де він пробував останні дні свого життя.

Юх. Мих.

СЛІЗОВОЖОВКИ.

Розумний панич.

Привіз дідич раз на сьвята
Ізі школи сина
І не може натішитись,
Що вчена дитина.
Раз здибас гуменого
І тому хвалиться:
„Ото, каже, мій синочок,
Як у школі вчиться!...
Та і розум, що за розум!
Як тобі, Іване?“
— А мені то щось не так-то
Здається, мій пане!
Бо як би наш панич мали
Розуму до волі,
То нічого їм би було
Вчитися у школі!...

Попович.

Наспівався попів син
За сьвято доволі.

Та по сьвятах і махнув
Учитися в школі.

А мужики й загули,
Що добре співає,
От староста там колись
Батюшку й питає:

„Куди піде ваш панич,
Як вийде у люди?“

— Куди? Звісно у попи!
Поном собі буде!

„Шкода його на попа!
Мужик промовляє.
З нього добрий був би дяк.
Бо то-то співає!“

Господарь хати.

Мужик лиха наробив,
А жінки боявся,—
Сюди-туди по кутках,
Тай під під сховався.

Та лонатою під під.

„А виліжай, враже!“

А той далі у куток—

Тай до неї каже:

— „Геть, погана сатано!“

Геть, бісова мати!

Тепер мене не займай,

И господарь хати!“

Треба всюди приятеля.

Прийшла в церкву стара баба,

Свічок накупила...

Де була яка ікона,

Всюди поліпила...

Ще пара зостається,

Де їх, приліпити?...

— Ага! каже, пошукаю

Святого Микити!

Найшла баба і Микиту!...

Святий чорта цінить!...

Баба їдну йому ставить,

Другу чорту липить...

Видять люди й розважають,

Що-б там не ліпила:

„Що ти, бабо, кажуть,

робиш?

Та-ж то вража сила!...“

Але баба обернулась:

— Не судіте, люди!

Ніхто того не відає,

Де що смерти буде?...

Чи у небі, чи у неклі

Скажуть вібувати:

Треба всюди, добрі люди,

Приятеля мати.

Верства.

Іде мужик на волах,

Сонце припікає,

Мужик ноги простягнув,
Лежить тай дримає.

А воли собі пішли,
На сторону збились.
Далі раптом за верству
Ярмом заченились.

І проклинуся мужик.

І илюнув до лиха,

І поглянув на верству

Тай промовив стиха:

„Гьфу! Погані Москалі

Чи місця не мали,

Що на самім шляху

Палі повбивали!“

Чи голосна церква?

Став у церкві батько з сином,

Церкву вже кінчали:

Засклепили, побідили,

Одтар прибивали.

— „Слава Богу,—батько
каже,

Спромоглися люде...

Лиш не знати, як то вона—

Чи голосна буде?

„Постій хіба,—каже,—сину,

Перед образами,

А я піду, та для проби

Свисну за вратами!

Пішов, свиснув разів кілька,
Назад повертає.

— „А що, сину, голосная?“

Хлопчину питає.

— „Голосная!—хлопець каже:
Тая і б'є дуною!...“

— „А ну-ж, сину, піди свисни,
А я тут постою!“

— „От це але!—каже

хлопець:

Мали що казати!

А чи ж то я який дурень—
У церкві свистати!?“

Ворона і лис.

Пробігає лис голодний,
Через леньки скаче...

Аж слухає десь ворона

На гияці краче...

Прибігає, хоч видати.

Та ніяк дістати...

Лис хитриться і вертиться.

Давай підмовляти...

Підмовляє, щоби злізла...

Примурює очі...

Обіцяє м'яса гори,—

Ворона не хоче...

„І не хочу, і не злізу!

Стала говорити,—

Іди собі, коли хочеш,
На село дурити!...
Ти думаєш, що ворона
Розуму не має...
Сидить собі на гилляці,
Нічого не знає...
Та я знаю, що ти хочеш,
Як неавіра їсти...
І хіба-б я дурна була,
Щоб думала злізти...
— „Бог з тобою, голубонько!—
Став лис прикидатись:
Та тепер вже, возуленько,
Нічого боятись...
Вийшов указ з того світа,
Щоб мир був усюди!
Щоби мирно собі жили
І звірі і люди!...
А ворона розважає:
„Врешеш ти, мій враже!...
Далі кругом подивилась,—
Та лисові й каже:
„Та який же мир той буде,
Та сповій між нами,
Моли онде йдуть до ліса
Стрільці із хортами!“
— „Будь здорова, голубонько!“
„А що ти? Куди ти?“
— „Так стрільців лихе надносить.
— Треба утікати!...“

„А указ же з того світа,
Що про мир писали?“
— „Може вони ще указу
Того не читали“.

„Ну, не бійся-ж, голубчику!
Я лиш так сказала...
Але вашого указу
І я не читала!...“

Гуменний.

Іздив дітич за границю.
Назад повертає—
Тай до свого гуменного
Листи посилає.—

Щоб гуменний на границю
Прибув і дав знати,
Що діється в нього вдома
Та і коло хати.

Прибуває і гуменний.
— „А що там, Іване?“

А гуменний йому каже:

— „Та все гаразд, пане!

Тільки ніжик, що пан дали
Таляра за нього,

Ізломився, сказати правду,
Ні з того, ні з цього, і

— „Ну, зламався, то зламався

Що то й споминати!...“

Цевне хлопці мали границю
Тай його зламати“.

— „Таки правда, ясний
пане:

Хлопці ізламали,
Лиш не грались, а сивого
Коня білували“.

— „А з чого ж то сивий
згинув?“

— „Пані хорували.
За лікарством як погнали
Тай і підірвали!“

— „То і пані хорувала!
Ах, Боже мій, Боже!
Що-ж, здорова моя пані?..
Говори, небоже!“

— „Помоліться, пане, Богу:
День лиш хорували,
А на другий від пожару
Богу й душу дали“.

— „Від пожару? Що таке?“

— „Просте, пане, діло:
Як зайнявся тік у пана,
То все погоріло“.

— „Пані вмерла!.. все згоріло!..
Будь здоров, Іване!“

— „А ще панна ваша вдома!
Поверніться пане!“

— „Що ж там, голубе Іване?
Як там бідна дочка?“

— „А нічого!.. уновила
Хлопця як личочка!..“

Спомянув тут бідний дідич
Чорта і чортицю,
Ілюнув з лиха, сів на бричку:
„Рушай за границю!“

Слабий зуб.

Сидить шевчик на стільці,
На кумові постільці
Пришиває лату.
А у сінях двері скрип!
Далі в хату двері рип!
Щелеп кум у хату.

„Здоровенькі ви були!

А щож мої постולי

Вже мабуть готові!“

— Зараз будуть, погодіть!..

Щож ви сторгнете, як дід?

Чи вже-ж не здорові?

„Та не то, щоб Боже, крий,

Був дуже так слабий

А так тільки нудно.

Розболівся вражий зуб,

Та заріс тобі, як дуб,

Що й вирвати, трудно“.

— Не журіться! — каже п

Ось сядьте по на стіль

На стілець саджає.

В дратву зуба замотає

Кінці разом посилітає

До ноги чіпляє.

1103217

115

Херсонська губернія
Херсонський повіт
Херсонська міська
Херсонська Голландія

А звісно у шевців
Все діраві стільці,
Щоб то не душило!...
Ото шевчик і зайшов
Нишком дірку ту знайшов
Та хвать кума шилом!

Кум підскачів, як той пал,
Та рукою з заду лап
За грішнее тіло!
„Не даремне ж я стогнав!..
Ач коріння попускав
Аж там заболіло!...“

Господь дав.

Пішов козак молодий
В далеку дорогу,
Кинув жінку молоду,
Та хату убогу.

Повертає за сім літ,
Хату оглядає,
Дивується сам собі,
Хати не пізнає:

„Ого хата—як вінок—
Новенька, біленька...“

— „А звідки то,—замитав,—
Полубко сивенька?“

„Та то,—каже,—Господь дав
За твою дорогу!“

— „Слава,—каже,—Богу!“

Входить в хату. Сєрїзь лавки
І столи хороші.

А на столах і лавках
Валяються гроші.

Козак глянув навкруги
Жінку обіймає.

Поцілував кілька раз,

— „Звідки то?“—питає.

„І то,—каже,—Господь дав
За твою дорогу.“

Козак хрест святий поклав:

— „Слава,—каже,—Богу!“

Коли гляне у куток—

Аж дітей боиця.

— „А то звідки?“—„Господь
дав!“

Каже молодиця.

А той носом покрутив

— „Добрий,—каже,—тато!“

Але—каже—на цей раз

Порався багато!“

Прислїв'я.

Вір не вір, а не кажис
„брешеш“

І.

Народився я на свѣт,

Як їдного раця.

Моя ненька забагла

Шпаків на снідання.

А я хлопець молодець
Пожалував мамі.
Серед ліса відшитав
Душло зі шпаками.

В душло руку—не іде,
Голови не вихаю,
Сюди туди грай душла,
Тай сам улізаю.

Ходжу голій по дуслі...
Шпачинят до ката!
Я в пазуху їй загорнув
Тії шпачинята.

Вилізати-б, так не то!...
Я їй домудрувався,
Лиш сокиру притащив—
З душла прорубався.

Гинц із дуба на коня!
Кінь собі брикає,
А сокира моя все
Зад йому рубає.

Нагадався за сім миль,
Назад подивився.

А у коня, як на сьміх,
Лиш перед лишився.

Я і взявся йому зад
З верби підправляти
І підправив, тай заліг
На годинку спати.

А кінь ходить по траві
І перет насеться.

А зад росте тай росте.

Аж до неба пнеться.

А для моїх шпачинят

Того було й треба,—

Додрапались по вербі

До самого неба.

Пробудився—до шпачів—

Та де вже до гата!...

Аж на небі половив

Свої шпачинята...

Ото знову до верби!

А верба й пропала.

Бо коняка напаслась.

Тай знать побриккала.

Щастя тільки, що сьвяті

Не горшки ліпили,

Але якось на той час

Гречку молотили.

Розказав я їм біду.

Випросив полови.

Та з полови ізсудив

Мотуз прездоровий.

Взяв до неба, тай у низ!

Мені й горя мало!

Аж до низу на сім милі

Мотуза не стало.

З гори й кажуть, що сьвяті!

Але я не хочу.

Що вгорі собі урву.

То ввизу надточу.

І спускаюсь собі вниз
Мало й остається,
Щоб урвати кілька раз
А мотуз не рветься.

І висів я кілька літ,
Мамина дитина,

І висохла, як дупло,
Уся середина.

А рій якимсь пролітав,
Та туди й забрався,
Наніс меду, щільників,
Розхазяювався.

Наніс меду кілька пуд,

Пу його з бідою!

Мотуз рветься—я в bagno

Чуть не з головою.

І тут якимсь по bagno
качка ходила,

На чуприну набрела,

Гніздо собі звела.

Яець много нанесла.

За дідий помовка,

Аж нечистая несе

Голодного вовка.

Та фурнула з голови.

А той завинувся,

Поїв яйця, тай на чуб

Хвостом обернувся.

А я за хвіст: „гуттю-га!“

А вовк налякався,

Та як скочить—я і гон!
На сьвіт показався!

II.

І ото вже я підріс,
Літ десятків було;
Дід ходив ще без штанів,
А батька й не було.

То бувало, коли хто
В гості запрошає,
То дід сяде на полу
Та мене й питає:

„А хто-ж, сину, піде з нас?“
То я його глажу:

— Та хто-б, кажу, не пішов,
Все то їдно—кажу.

Або я піду туди,
А ви сидіть, діду,
Або ви собі сидіть,
А я туди піду.

А зимою холодно,
Нічим затонити,
То й питається дідунь:

„Що, сину, робити?“

— А що ж? кажу, тры комуць.

Іхати в дубинку!—

То бувало й каже дід:

Хто-ж поїде, синку?

То я й кажу:—хоч сидіть,

А я не поїду.

Хоч посиджу я за вас,

А ви їдьте, діду!

То бувало й їде дід...

А раз таки в біса

Потягнувся вже і я

За дідом до ліса.

Тільки входимо у ліс,

Аж купа ломача!

Я сокирою тугун!—

Заяць з під ломача.

А ми собі не страшні:

„Гуттю-тю!“ на зайця,

Та живенько за ломач,—

Аж там сиві яйця.

„Заберемо!“—Заберім!

Зважили дручками.

То на силу, що згорнув

У шапку руками.

Ото я їх і приніс.

А в нас на ту пору

Розквоталася свиня,

Бвочка коло двору.

„Пийміть, діду!“ Дід піймав,

Посадив на яйця...

То ми мали шість волів.

Як орлів, від зайця.

Зараз таки й запрагли,

Прилічок зорали.

Та тако-ж, кажу, ми

Того хліба мали!...

Що, як тих уже женців
Прийшлося збирати,
То безрукая якась
Сама прийшла жати.

І нажала-ж вона нам
Та кіп наскладала
І стебла вже не було,
А та іще жала.

„А що, сину, важе дід,
Треба спогадати,
А де то ми ті скирти
Будемо складати?“

То бувало я сиджу,
Тай дідові ражу:
— Адже-ж у нас комін є,
На коміні!—кажу.

На коміні як складемо,
То й не тра сушити,
А на печі, як Бог дасть,
Будем молотити!

То бувало сьвятий хліб
Аж комін колише!...
Ідна тільки нам біда,
Що вкльонудись миші.

А кіт якось на полу
Із дідунем грався,
Від дідуня гин на ніч,
В закутку закрався...

Та як хвостом замахнув—
Жиди-б його з'їли!—

То в помийницю скирти
Так і полетіли!

III.

А ото вже дід підріс,
Та і одубився:
Після нього через рік
І батько родився.

Та ото вже тра було
Батька міні вчити;
Але за то, як навчив
То-то було жити.

Все було у нас одно
Здатність і заможність
І хазяйство й ремесло
І смак і набожність.

Мати любить все парне,
А ми з батьком кисле,
Мати парить по селу,
А ми собі киснем.

Мати ходить цілий день,
Тільки оглядає,
А ми з батьком у ночі
Будку закидаєм.

То бувало таки так
В добрую годину,
Як не клюветься кожух,
То тягнем свитину.

Купувати коли що—
То рука дріжала.

За то куним, то по нас
Аж земля двигала.

А набожні що були,

То сохрани Боже!

Як до церкви серед дня

І не пустять може.

То бувало у ночі

Церкву підконаєм.

Помолитись хоч на час

Таки повлізаєм.

То так собі розжились,

Що й світлицю мали.

Світилося, куди глянь,

Лиш стовпи стояли!

А одежі що було!

Боже, твоя воля!

Вісім свит у нас було,

А все тіло голе.

Тай хазяйство таки ми

Поряднее мали.

Бо сусіди навкруги

В два плуги, обрали.

Тай воли які були!

Рога не дістати,

Бо то чорт його і мав

Чого доставати.

А як поле ізорем,

То вже чи є краще?

То не наше, а чуже,

То чуже, не наше!

А раз мати таки нам
Збитка ізробила:
Взяла бальківський кожух
Та гречку й накрила.

А худоби було шмат,
Гречка лиш біліла,
Та з кожуха як пішла—
Чисто гречку з'їла.

А було й таке у нас,
Що ми лавки мали,
Та все таки через то
І то позбували.

Як умерла—де було
Домовини взяти?
Мусіли вже для бід
І лавки віддати.

Та ще потім по біді
І обід справляли.
Взяли собі понад став
Людей покликали.

Тай просимо їх у двох:
„Чийте юшку, люди!
Як виц'єте тее все—
То там ребка буде!“

А тепер ми розійшлись,
Батько шинк тримати,
А я не так до шинку,
Як люблю орати.

Батько п'яний все держить
За шинос рукою.

А я орю, як уи'юсь.
Носом за коршмою.

Жалібний дяк.

Як що тільки в церкві дяк
„Іже!“ заспіває,
Бідна баба у бутку
Мало не вміває.

Аж завважив тее дяк,
До неї забрався:
„Чого плачете ви так?“
Стару запитався. —
— Ні, не плакати мені, —
Стара баба каже,
Коли мене голос ваш
Аж за серце вяже.

Так колись моя коза
На льоду кричала,
Як там її звідна
Бідну розірвала.

Добре то гувалось.

Чи в Києві, чи в Полтаві,
Чи в самій столиці,
Ходив чумака з мазницею
Помежи крамниць.

І в крамничих, суцї
глянеш —
Сріблом-злотом сї.

А йому то і байдуже:
Він дьогтю питає!
Реготять дурні кацани.
А він тільки сплюне
Тай-до другої крамниці,
Багатшої, суне.

В найбагатшій крамниці
Два купні сиділо,
І туди чумак заходить
З мазницею сьміло:

„Добри-день вам, добрі люди!“—
Тай зачав питати,
Чи нема у них принаймній
Дьогтю де продати.

— „Нету! нету!“—купні
кажуть
Тай, шельми, сьміються:
„Здесь не дьоготь, тільки
дурні

Авні продаються!“
А чумак їм: „То нівроку-ж
Добре торгувалось,
Що йно два вас таких гарних
На продаж осталоє“.

Кому чого бракує.

Було тісно під Москвою.
Просять козаків:
„Поможіте, Запорожці,
Збити ворогів!“

Іде собі дорогою,
Свіжий хрін смакує...
Вертить свердлом йому в
носі,

А сліз не вгамує...
Втирав, втирав циган очі,
Далі й не втирає...
Сів під мостом і скривився,
Ість та примовляє:
„Плачте, плачте, дурні очі!
Щоб повилізали!..
Бачили-ж ви, препогані,
Що то купували!..“

Циган в сгирках.

Сидить циган на городі
Темненької вочки:
До блискавки вибирає
Чужі огірочки..
Та все собі промовляє:
„Блисню, Боже, блисню!..
А господарь його з заду
Не вилами свисне...
— А сто бісів в твого батька
Та у твої груди!..
Розкрадати мою працю!..
А що тепер буде!..
Ой батечку, голубчику!
Сніте, як гайте!

А той голову за чуб,
Тай із нею драла!

І забіг межі корчі,
Голову ховає
Тай сам собі неборає
Стиха промовляє:

„То ж то, — каже, — я сміху
Буду з нього мати
Як устане та почне
Голови шукати!“

Циган з хроном.

Бачили очі, що купува-
ли, і жте, хоч повилазьте.
Нар. прик.

Ходить циган, ярмаркує,
Лиш конійку має...

„А що тепер найдешевше?“
Мужика питає.

— Та хрін тепер найдеше-
вший,

Мужик йому каже:
За конійку цілу вязку
Сідуха навяже!

Побіг циган меж сідухи,
Купив собі хрон...
Подивився на ярмарок,
Тай пішов дому...

Тільки прошу вас, панотче,
За пліт не кидайте!..“

— Оже-ж кину! „Бійтесь Бога!“

— Кину бісів сиңу!

Підняв цигана на руки,

Тай через пліт кинув.

Підійнявся вражий циган.

Та як зареґоче:

„Міні того й бракувало:

Добраніч, панотче!“

Циган на сповіді:

Раз задумав циганчук

Гріхи сповідати.

Іде просто до попа;

Приходить до хати.

Оглядає,—ні попа,

Ні слуги Бог має,

А в горосі, у печі,

Сало закинає.

Циган сало із горшка,

Живо із пекарні.

Через цвинтар позад гүзь

Тай до паломарні.

В паломарні як на гріх—

Шанка на кілочку;

Він і шанку потягнув.

Сховав у куточку.

Тай тоді вже до попа

Гріхи сповідати.

Ото піп йому дає
Хреста цілувати.
Поцілував циганчук,
Піп його питає,
А той йому всі гріхи
І оповідає:

Тай сьогодні.—гаже,—я
Нагріпив потроху:
Ранком вигнав я свиню
З чужого гороху.

А у церкві шанку зняв!...—
Говорить несміло.

А піп йому:—„То не гріх
То добрее діло!“

Добре, добре нехай так.

По „Буде Господне“

Піп до шанки.—але ба!

І місце холодне...

Піп—до дому, до горшка,
Де кишло сало.

А там йому лиш горох—

А сала не стало.

І промовив старий піп:

„Оже—ж признавався!

А я старий та дурний

І не догадався!“

Аби душа чиста.

Два злодії в онівночі
Костюл обкрадають,

Обшарили всі скарони
Сьвятих обдирають,
І забрали, які були,
Свічки з ліхтарями.
Далі їден на олтарик
Пнеться з постоломи.
— „Та щож бо ти, брате
робиш?!“

Став їден казати:
„Як то можна сьвяте місце
Постолом валяти?!“
— „Мовчи, брате,—другий
каже,—
Ми тут перед Богом.
Аби душа чиста була,
Постоли—нічого!“

Чи високо до неба?

Що п'ять верстов, то й корчомна:
Нічого й лічити!...
Бо п'ять верстов як пройдем—
Треба й відпочити!...
Ото їдуть із ярмарку
Двое господарів.
У кожного віз порядний
Воликів по парі
Їдуть собі помаленьку
Грошенята мають,—
Полягали на соломі
Тай думу гадають...

Далі іден пробудився
З глибокої думи,
Повернувся на соломі:
— „Чи спиш,—каже,—
куме?“

— „Що говориш?—другий каже,

— „Чи спиш? я питаю“.

— „Та не сплю ще,—каже,—
куме,

Тільки що дрімаю“.

— „Не дрімай же на го-
динку,

Та глянь против неба:

Скільки-б верстов так до неба

Проїхати треба!“

— „Та Бог його сьвятий знає
І добріі люде!

Я думаю, що не більше,

Як пять верстов буде!“

— „Гуттю, куме! та це баба

Тобі набрехала:

Та як би пять верстов було,

Там корчма-б стояла!“

Скільки душ.

— „Скільки, куме, в тілі душ?“

— „Ідна, я гадаю“.

— „Може в тебе і ідна,

А я---то цві маю:

Бо як руки на снігу
В мене заколють,
Хухне теплая душа—
І руки тепліють.

А як страва на столі
Гарячая буде,
То вже друга, бач, душа
Холодная студить!“

Сьвѣчка.

Купив сьвѣчку раз купець,
Подає другому,
Тай говорить, зза плечий:
„Сергею сьвятому“.

А наш собі не дочув,—
Подає другому
Тай говорить зза плечий:
„Андрею сьвятому“.

Пішла сьвѣчка по руках,
А той поглядає.
Ото староста вперед
З нею виступає,
До Андрея просто йде.
А той незбинеться:
Поміж люди наперед
Собакою рветься!
„Да, вакому“,— заричав,
Лешин дуралею?
Не ентому, гаварят!
Гаварят, Сергею!“

Свиня-свинюю.

Несе мужик у ночовках
До дому сьвячене:

Яйця, паску і ковбаси
Й порося печене.

І порося—як підсвинок,
Та ще й з хроном в роті...
Несе бідний, тай спітнувся
У самім болоті.

І хибнулись нові ночви,
Затряслось сьвячене,
І в болото покотилось
Порося печене.

Глянув мужик на болото,
Посвистав до лиха,
Відвернувся, на бік плюнув
Тай промовив стиха:

„Та свиня таки свинюю!
Правду кажуть люде:
Сьяти її, хрести її,—
Все свинюю буде!“

Чи далеко до Київа,

Питаються якось хлопця
Подорожні люде:

— „Чи багато, верстов, сину,
До Київа буде?“

Та так, люди: того року
— Було вісімнадцять,

А тепер, — говорить хло-
пець, —

Лічимо сімнадцять...“

— „Що-ж то, сину, за пригода
Така прилучилась?“

— „Та пригода, не пригода:
Верства повалилась!“

Не мої ноги.

Серед ліса, серед галя
У неділеньній обід
Заснув мужик у чоботях,
Прокинувся без чобіт.

Прокинувся, протер очі
Разів кілька позіхнув,
Разів кілька босі ноги
З подивлінням повернув.

— „Не мої це, каже, ноги:
Приєгаю на чім сьвіт,
Бо мої в чоботях були
А ці—босі, без чобіт.“

Пекельна смола.

Раз на мові ксьондз казав:
„Не вшивайтесь, люде!
На тім сьвіті вам смола
Замість вина буде!“

Ото їдеи і захтів
Смоли скоптувати.

Каже собі два бички
За копійку дати.
Випив Іден,—посвистав:
Другий випиває...
Посмакував, посвистав,
Далі промовляє:
— „Та гірка вона, гірка!
А все ж не тужити:
Як втягнеться чоловік,
Той те буде пити“.

Засідатель.

Гнався постом засідатель
На чиюсь біду...
Серед ставу заломився
На тонкім леду...
Бються соцькі і розсильні,—
Бються рибаки...
Водять шнури край пролomu
Ості і гаєи...
Але йде жидок убогий,
Пейсами потряс:
„Гирсте, гирсте, став питати
Що таке у вас?...“
— Засідатель утопився!
Господи, прости!...
Ходи, жидку, хоч поможеш
Шнура завести...
„Гирсте?... нащо то шукати
Людської біди!...“

Лиш варбованця наставте—
Вийде сам з води!“

Вареникі, вареникі.

Сидить москаль на прилавку,
Прищурює очі...
Так і знати, що псевіра
Вареників хоче.

Хоче бідний вареників:

Тай ніщо питати!...

Та тільки їх по нашому

Не вміє назвати.

— „Хозяюшка, галубушка!“

Став він говорити:

„Сварі-ка мне вот етаво!“

— „Та чоґо зварити?“

— Да ентава... как, біш, ево
У вас називають?...

Вот... что. знаеш, берут тесто

Сиром накладають“...

— „Та Бог його святий знае,

Що вам, службо, може!...

Тісто сиром накладають...

То галушки, може?“

— Не галушки, не галушки!

Я галушки знаю

Сварі-ка мне, галубушка...

Всьо, біш, забиваю!

„Уш з глаз далой, так с памяти!

Вот ентакай бес-то!...“

Да знаєш лі: ентак сир-то,
А на сире тесто“...

— „Так Бог його святий
знає

І добрії люде!

Сир у тісті! хіба, може,

Чи не пиріг буде?“

— „Да не пірог, галубушка!...

Екая дасада!...

Да знаєш-лі? тудя масла

Да сметани нада!...“

А вона-то добре знає,

Чого москаль хоче,

Та чекає барабана

Кодя затуркоче...

Як почула барабана—

Слава тобі, Боже!

Тай говорить москалеви:

„Вареників, може?“

Аж підскочив москалина,

Та ніколи ждати.

— „Варенікі, варенікі!“

Тай пішов із хати!...

Польський і руський кіт.

Несе мясо руський кіт,

Польський вихцясом:

„Що ти, котик, несеш?“

А той каже: „мясо“!

Та як „мясо“ вимовляв,
Мясо і упало,
І з ним польського kota
В минуті не стало.

Несе мясо польський кіт,
Руський і питає:

„Що ти, котик, несеш?“
— М'ясо!—відвічас.

Та як „м'ясо“ вимовляв,
То так стягнув зуби,
Що бідняка руський кіт
Лиш облизав губи.

Вовк, собака і кіт.

Як собака стеріг хату,
То його й тримали...
Як постарівся небора,
Взяли тай нагнали...

Іде бідний дорогою,

Притулку шукає..

Аж у лісі на поляні

Вовк його здибає.

„Куди, каже, йдеш, собако?“

— „Притулку шукати!“

„А шож твої господарі?“

— „Та вигнали з хати!“

„Ну, нічого! Будеш, каже,

У мене служити..

В мене будеш, як дитина,

У роскошах жити...
5

А чи їв ти що сьогодні?—

— „Ні, каже, нічого!“

„То-ж ходімо обідати!“

Каже вовк до нього.

Ідуть вони темним лісом.

Ідуть чагарами,

Ідуть вони пустим зрубом,

Буйними ланами...

Ідуть степом... На степови

Стадо коней грас...

Вовк пригнувся, поглядає,

Здобич вибирає...

„Бачиш, каже, ту лашицю,

Що білії п'яти?“

— „Бачу!“— каже. „Ото з неї

Будем обід мати.“

І в минуті почав землю

Під собою дерти...

Зачав дерти сиру землю,

Як нависний жерти.

„Подивися лиш на мене—

З'їжилась чуприна?..

— „З'їжилась, собака каже,

Стала як щитина!“

Знов він землю під собою

Зачинає дерти.

Зачинає землю дерти.

Як нависний жерти...

А поглянь міні лиш в очи:

Чи посоловіли?“

Пес поглянув йому в очі:
— „О, посоловіли!..“
Вовк як куля до лошиці!
Та й не сподівалась!..
Стадо в ноги в чисте поле..
Лошиця осталась.

Беруть вони ту лошицю,
Теплу ще білують...
Збілували товсті стегна,
Стали тай балують...
Попоїв пес тай гадає:
„Нічого служити...
Тепер собі і без вовка
Я вже можу жити...
Тільки землі наїстися
Та сміло кидатись.
І будь огир, будь лошиця,
А мусить піддатись.
І наїжився до вовка,
Тай давай брехати....
Давай вовка голодного
Від лошиці гнати.

— „Іди, каже, коли хочеш
А то прийдуть люди!
Тоді тобі, вражий вовче,
Тай не з медом буде!“
Подивився вовк на нього
Як на того біса,
Махнув хвостом, стрепенувся,
Тай пішов до ліса.

А собака коло стерва
І днює й ночує...
Тільки в нього і роботи,
Що все бенкетує...
І скінчила всю лошицю,
Поживи шукає...
Іде собі дорогою,
Аж kota здиває...
— „Буди, котику, ман-
друеш?“
„Притулку шукати!“
— „А що ж твої господарі?“
„Та вигнали з хати!“
— „Ну, нічого, будеш, каже,
У мене служити...
В мене будеш, як дитина,
У роскошах жити!
А чи їв ти що сьогодні?“
„Ні, каже, нічого!“
— „То-ж ходімо обідати!“
Каже пес до нього.
Ідуть вони по степови...
Табун коней грає...
Пес найкращую лошицю
З стада вибирає...
— „Бачиш, каже, ту ло-
шицю?
Що білії п'яти?
Ото зараз, каже, з неї
Будем обід мати!...“

І в минуті став пєс землю
Під собою дерти,
Став він дерти сиру землю,
Як навісний жерти...

— „А що, каже, подивися,
Чи чуприна встала?“

„Бані, каже, щось не встала!“

— Та кажи, що встала!

А ну тепер подивися,
Чи встала чуприна?“
Хоч не встала, а кіт каже:
„Встала, як щітина“.

Зачинає знов він землю
Під собою дерти...
Зачинає землю дерти,
Як навісний жерти!...

„А поглянь-но, каже, в очі,
Чи посоловіли?“

Подивився кіт у очі:

— Не посоловіли!

„Та кажи бо, старий дурню,
Що посоловіли!“

Тоді котик вже і каже,

Що посоловіли...

Він як куля до лошиці!

Вона копитами!

Тас собака і розклався

До гори ногами!...

Прийшов котик, глянув
в очі—

Очі вже темніли...

— От тепер, собі промовив,
То посоловіли.

Старий вовк.

Ізнемігся старий вовк,
Ледве що плететься,
Аж з ягнятами вівця
На полі пасеться.

Приходить він до вівці,
Став на задні п'яти,
Просить собі на обід
Їдного ягняти:

Та і каже, що: „Не дам,
Не мої ягнята;
А от онде тато їх,
Попроси у тата!“

Пішов вовк до барана
Став його благати,
Щоби йому на обід
Ягня яке дати.

А той тільки в гору гон!
Як тріснув рогами,—
Так старого й покотив
До гори ногами!

Підійнявся старий вовк,
Ледве що плететься,

А дивиться: із лошам,
Кобила пасеться.
Підійшов він і туди,
Став на задні п'яти.
Прочить собі на обід
В кобили лошати.
Та і каже, що: „Не дам!
Не мое лошатко,
А от каже на горі
Ходить його татко!“

Вовк до огера іде,
Став його благати.
Щоби йому на обід
Лоша тес дати.
А той каже йому: „Стій!
Пораджуся мамі“.
Обернувся, як крисне
Його копитами!

Аж на гони старигань
Полетів до лиха
Покотився разів п'ять,
Підійнявся стиха.
Іде далі старий вовк,
Ледве що плететься,
Аж з пацятами свиня
На горі пасеться.

Іде бідний і туди,
Став на задні п'яти,
Прочить собі на обід
Ідного пацяти.

Та і каже, що: „Не дам,
Не мої пацлята,
А он, каже, попроси,
Боли хоч, у тата.“

Іде вовк до кабана,
Став його благати,
Щоби йому на обід
Поросятко дати.

А той його примостив
Задом над скалою,
Та спереду як турнув
Вовка головою.

То так бідний старигань
З гори й покачався...
І лежав він тай лежав,
Далі обізвався:

„Оттак, каже, коли хоч
Що небудь зробити,—
То до батька не ходи
Поради просити!“

Без'язька воняка.

Вивів циган на ярмарок
Коня продавати...
Посходились ярмаркові.
Стали оглядати.

Отглядають: кінь як сокіл
І ганчу не має!

А сам циган кругом ходить
Та все промовляє:

„Що конина, то конина!
А щоб язик мала,
То вона-б вам люди добрі,
Всю правду сказала!“
Бувив якийсь ту конину,
Дома оглядає...
Аж конина його справді
Язика не має...

Циган пасічник.

Раз багаті хазяї
Цигана приймали.
І тут ему на біду,
Щільник меду дали.
Розсмакував бісів син,
Та все було ходить,
Стане було під вікном
Та „меду“ й заводить
Що не знали хазяї
Ніяк відігнати,
Ото его до джемелів
Здумали післати.
Питається сам хазяї:
„Хочеш меду, враже!“
— Чом не хочу, тату мій,
Хочу,—циган каже.
„То візьми-ж собі дупло
З медом і пчолами“.
Циган его ухватив
Руками й ногами.

—А де-ж, тату, те дупло?..
„От там серед ліса.
Гляди-ж, мухи не дрочи,
Та не згадуї біса!“

Побіг Циган, такий рад,
Що мед буде їсти.
Серед ліса стоїть дуб—
Давай по нім лізти.
Прилізає до дупла,
Моститься, небора,
А в дуплі джмелі, джмелі
Гудуть, аж говорять.

Тільки руки до дупла—
Вони й забреніли
І як чорнее рядно
Цигана обсіли.

І шпигнув его їдея—
Господь, каже, з вами!
Шпигнув другий—та піді-ж
То божої мами!

Далі вілька вже ураз
Цигана кусає—
„Та ідть бо до сьвятих!“
Циган промовляє.

Тамі видить неборак,
Що вже пухне й губа—
„Тенер, каже, к чорту йдїть!“
Та шлеп із дуба!

Зелений пес.

Зайшов Німець раз на баль,
З панною сідає,
Мовчить, мовчить, далі враз
Сусідку питає:

„Чи зелений коли пес
Пані не здибала?!

— Та ні, каже, або що?“
Німця запитала.

„Та нічого, каже той.
Я так лиш питався,
Бо з зеленим, пані, псом
І я не здибався!“

Пан і Іван в дорозі.

Ізійшлися пан з Іваном,
По світі мандрують...
Разом ідуть, розмовляють,
Разом і ночують...

На кожному через плечі
Висить по торбині...

Лиш пан таки у чемерні.
Іван у свитині...

Ідуть вони дорогою.

Стали почувати...

Аж пан собі задумав

Хлопа ошукати...

Тай говорить до Івана:

„Знаєш що, Іване!

Годилося-б попоїсти!“...

— Та що-ж? Іжмо, пане!...

„Але знаєш що, Іване!

Починаймо з твоєї

Як твоя буде порожня,

То тоді до моєї!“

Добре, пане!—Іван каже,

Зняв свою торбину...

На травичці зелененькій

Простелив свитину...

Попоїли таки добре;

Комара здушили...

Рано встали, до снідання

Торбину кінчили.

Прийшов вечір. Знов у полі

Стали почувати,

Вже панові свою торбу

Треба починати.

Але пан собі ні слова...

На землі лягає...

Кладає торбу під голову...

Хлопа замовляє...

„Щоби ти робив, Іване!

Пан зачав питати:

Як би тобі довелось

Таке поле мати?...

— А що-ж, пане, я орав би,

Хлібом засівав би...

Та ходив би до Одесу,

Сіль і греші мав би...

„А що я не так зробив би...

Пан почав казати:

Я казав би на сім полі

Місто збудувати...

Там би в мене стояв палац...

Там під ряд крамниці...

Там перекупки з булками...

А тут дві різниці...

От тоді приходь, Іване,

В мене балювати!..."

— Ет, спасибі, Іван каже.

Лучче будем спати!...

Незабаром коло пана

Став Іван хропіти...

Незабаром коло нього

Став і пан сопіти...

Тільки що пан заснув добре.

Іван підійнявся...

Та до панської торбині

І сам присотався...

То і курку, і печеню,

І кавалок кишки...

Все, що було у торбині,

Стеребив до кришки...

Пробудився пан раненько...

Пропаща година!

Хоче їсти сіромаха.

Та пуста торбина...

Розбуджас він Івана

Та його й питає...

А Іван стиснув плечима
Тай відповідає:

— А що-ж, пане, та-ж ви
вчора

Місто будували...
Тут стояло дві різниці...
Там булки стояли...

А по місті, звісне діло,
Собаки ходили...
То вони-ж то вашу торбу
Певне стеребили!

Посвиетав пан по торбині,
Нічого діяти!...
„Вставай, каже, вже, Іване!
Підем мандрувати...”

Пішли вони, ідуть степом,
Тяженько зморились...
Аж на силу перед вечір
До села прибились...

Ідуть вони в коловорот...
Аж блукає гуска...
Іван гуску та в торбину...
Є вже і зауска...

Бракувало тільки хати
Переночувати...
Але вони завернули
До пустої хати...

Прийшли собі, відночили,
Гуску спорядили...

Спорадили, як годиться,
У ніч посадили...

Аж пан знову замишляє
Хлопа ошукати...

Тай говорить: „Що ж, Іване!
Ми лягаймо спати!...”

Та кому із нас присниться
Брашая закуска...

То вже ціла тому завтра
Достається гуска!...”

— Та як спати, то і спати,
Нічого діяти!—

Постелив Іван свитину,
Тай лягає спати...

Серед ночі захропів пан,
Іван пробудився...

Із'їв собі цілу гуску,
Тай знов положився...

Рано будить пан Івана
Та давай казати:

Як то Бог його до себе
Просив, балювати...

Та які там потрави
Йому подавали...

Та як його всі святії
Істи припрошали...

— Ані слова!—Іван каже!
Ваша правда, пане!

Я сам бачив, як ви їли
Якісь марципани...

Та дивлюсь, що не голодні,
Маєте закуску...
Тай сів собі коло печі
Та й стеребив гуску!...
Чи то-ж правда?—пан питає,
Всю із'їв, Іване?..
— Та аби я так здоров був,
Як всю із'їв, пане!
Димом з димів пан голодний,
А Іван озвався:
— Хтїв кого-сь пан ошукати,
Тай сам ошукався!...

Цікавість.

Прийшов мужик із празнику...
Празник добре вдався:
Посивіла кругом шия,
І чуб підійнявся...
Прийшов в хату, ані слова...
На лаві сідає...
Аж підходить господиня,
Мужа оглядає...
„Та чого то в тебе шия
Вкрита синяками?“
— Та то мабуть від вишнівки,
Що я пив з дяками!...
„А хтож тобі, чоловіче,
Чуба мав намняти?“
А він її кулаками:
— Не знаєш—мовчати

Згуба душі.

Раз пропала на степу
В чумаків сокира,
До їдного всі взялись:
„Ти, тай ти, псявіро!“

Той їх годить, хаменить,
Той їх розважає,
Вже й клянеться на чім
сьвіт,

Богом присягає.

Ні, не вірять. І чумак
Против неба глянув:
„Коли я сокиру взяв—
Хай я ляхом стану!“

— Стій, чумаче, не губи
Ні душі, ні віри!
Вірим, вірим! Ти не брав
Нашої сокири!

Крива баба.

Раз до ксьондза забрела
Кривая на ноги,
І білаа, на цїтїй
Просила идмоги.

А ксьондзові грошлї
жаль,---

Давай її вчити,
Як калїці із дїтьми
В білїм сьвітї жити.

...Лучче, каже, ти навчись
Вабити, змовляти,
Бо й на себе, на дітий,
Будеш гроші мати!

--- Де ж навчитись, пане мій,
Дайте мені раду!

„Що учитись, ти змовляй
Хоч так для прикладу:

„Пробіг пєс через овес---
Не шкодило псові,
Най же шкоди не буде
І тому вієсові“.

Пшла баба і куди!

Як сьвята курє;

Пройшло уже кілька дїт,

Ба і ксьондз хорє:

Така гуля, як кулак,

В горлі йому сіла...

Лічать, лічать дохторі,

А все гуля ціла.

Далі вдавєся до бабів,

Нічого чинити...

От приходить і крива

Слабого лічити.

Ксьондз до лиха вже й забув...

Вона не питає,

Каже вийти в хати всім,

Сама зачинає:

„Пробіг пєс через овес—
Не шкодило псові,

Ото, раз до неї й піше:

„Милий ти, мій сину!—

Як ти здоров—слава Богу.

А як добре вчишся—

То не візьме тебе дідько,

Про те не журися.

Моя жінка, твоя мати

Без відома мого

Посилає на оріхи

Тобі золотого.

А я тобі посилаю

Старі ногавиці,

Зроби собі жупанину

З рештків рукавиці.

Та учися, милий сину,

Та читай багато

Бо ти дурнем зостанешся,

А я твоїм татом!“

С м і х.

Наробились мужики,

Разом полягали,

Позіхнули кілька раз

Тай позасинали.

Але іден чи здурів.

Чи чорт його знає,

За сокиру ухопив.

Стиха підіймає,—

Хватить ідного по карку!

Голова відпала;

— „Заплатіте, добрі люди“,
Кажуть козаци,—

„То вибемо Москву вашу
З вражої руки“.

— „То ви бетесь зза копійки?
Кажуть Москалі:

„А ми-ж бемось ізза чести,
Як Господь велів!“

„Та кому чого бракує!“
Кажуть козаци

„Знать, у вас на честь посуха,
В нас—на копійки!“

Г у с а к.

Раз у баби перехідний
Москаль ночував.

Устав рано-й за спасибі
В баби гуску вкрав.

Доганяє його баба:

„Службо, почекай!“

— „А что, бабушка, мне
скажеші?“

„Та гуску віддай!“

— „Ах ти, Бог мой! Это гуска?
Экой я дурак...“

Возьми, бабка! ей-ей думал,
Что это гуска!“

Л и с т.

Гден віднич жав у школах,
Охаву дитину

